

RADOSLAV PETKOVIĆ, BEOGRADSKI PISAC I JEDAN OD INICIJATORA KULTURNE RAZMJENE VOJVODINE I ISTRE

“Put u Dvigrad” preko Pule

Razgovarao i snimio
Davor ŠIŠOVIĆ

S beogradskim piscem Radoslavom Petkovićem razgovarao sam uoči predstavljanja prvog latiničnog izdanja njegova romana *Put u Dvigrad* na pulskom Sajmu knjiga, ali i neposredno nakon još jednog uspješnog predstavljanja istarske kulture u Vojvodini u sklopu već višegodišnje suradnje kojoj je Petković i jedan od tvoraca, i promotor i agilni akter.

- U povodu izlaska vašeg romana “Put u Dvigrad” u ukupno trećem, ali tek prvom latiničnom izdanju, moram vas pitati nije li vam možda bilo žao što sve ove godine ovaj roman dijelu potencijalno vrlo zainteresiranog čitateljstva - nije bio dostupan, baš zbog pisma kojim je tiskan?

- Skoro sve moje knjige su na latinici, na tome inzistiram, a zaista mi je nejasno kako je upravo *Put u Dvigrad* - koji je za ovih dugih trideset i nešto godina ipak doživio dva izdanja prije ovoga - tiskan isključivo na cirilici. Šteta u svakom slučaju;

ne mogu biti siguran da bi bio čitaniji, ali bi mogao biti čitaniji, u svakom slučaju.

- Koliko su na sadržaj i stil romana utjecali tadašnji literarni trendovi? Jeste li se baš ovakvim romanom željeli uklopiti u te trendove, ili ste naprotiv htjeli unijeti nekakav pomak, nešto drugačije?

- Vrag bi ga više znao kakvi su tada bili literarni trendovi. Ali sigurno je da je na tadašnjoj srpskoj literarnoj sceni dominantna bila tzv. stvarnosna proza, dakle jedan neorealistički, naturalistički pravac u okviru kojeg je pisalo i nekoliko izvrsnih pisaca, ali koji meni, kao piscu, nikada nije bio blizak. U Hrvatskoj je situacija bila drukčija i mi

smo - mislim na pisce moje generacije i te orijentacije - tada radije čitali hrvatske pisce. Ali nisam zato pisao roman onako kako je ispaao, već čovjek bira one postupke koji su mu bliski, koji su njegovi. Sjećam se da sam želio napraviti neku vrstu bildungsromana.

Dvigrad kao Combray

- Često ste boravili u Istri, koliko u romanu ima te Istre koju ste osobno doživljavali, a koliko neke imaginarne, izmaštane Istre?

- Razlog što je za bildungsroman upravo odabran prostor Istre je moje osobno iskustvo, dakle iskustvo Istre koju sam proživljavao od ranog djetinjstva - imao sam dvije godine kada sam prvi put doveden ovamo - te kasnije sve do devedesetih godina i potom ponovno sada, neka vrsta povratka u Dvigrad. Naravno da u svakom iskustvu ima izmašanog.

- Za one koji još nisu čitali, recimo da je Dvigrad u tom romanu opisan kao stvarno postojeći grad u današnjici, turistički grad sa svim urbanim atributima; no kako ste se odlučili za potrebe romana oživjeti ruševinu, a ne radnju smjestiti u neki stvarni istarski grad, recimo Rovinj ili Poreč?

- Upravo zato što svako iskustvo sadrži trenutak mašanog. Inače bismo imali prost popis, spisak događaja, a ne bismo imali ni romane, čak ni uspomene. Jer suština uspomena kojima nekog gnjavite nije toliko ono što se dogodilo, već sav osobni emotivni naboj vezan za taj događaj, nade, želje, bojazni, strahovi. A toga nema bez mašte. Ako u romanu opišete i neki stvarni grad, to sigurno ne činite s istim namjerama, istim pristupom kao da pišete turistički vodič. Ali taj izmaštani trenutak može, u slučaju velike literature, imati i povratno djelovanje. Najbolji simbolični primjer je grad Illiers koji je dodao ime Combray jer ga je pod ovim imenom opisivao Proust. Tako se sada zove Illiers-Combray i vjerujem da mu je to zaista pravo ime. Naravno, nitko od nas nije Proust, ali nijedan “stvarni” grad u našim uspomena-ma nije jednostavan zbroj ulica i zgrada, svatko mu dodaje neki svoj znak.

Postoji još nešto. Kada dođete do Dvigrada, teško je da se ne upitate kako bi sve izgledalo da taj grad nije jednog trenutka bio napušten, bismo li danas imali Motovun 2, ili bi se stvari drukčije razvijale.

**ISTRA JE MEDITERAN
OSJENČAN SREDNJOM
EUROPOM. ODAKLE NA OVIM
PROSTORIMA TOLIKO
RAZLIČITIH POVIJESTI NA
TEMELJU ISTOG KORPUSA
ČINJENICA?**

Radoslav
Petković

nastavak na str. 13

nastavak sa str. 11

RADOSLAV PETKOVIĆ, BEOGRADSKI PISAC I JEDAN OD INICIJATORA KULTURNE RAZMJENE VOJVODINE I ISTRE

S "Putom u Dvigrad" na pulski Sajam knjiga

I Vojvodina i Istra su dvije sredine, regije u kojima su se susretale, ukrštale razne kulturne, nacionalne tradicije. Uvijek treba biti svjestan da u povijesti svaki susret označava i mogućnost sukoba i, nažalost, letimičnim pregledom povijesti ustanovit ćemo da je ta mogućnost često bila itekako iskorištavana. I tolerancija i multikulturalnost su uvijek projekti, čak i kada nam se čini da smo određeno željeno stanje dostigli i postigli, ono nanovo može biti ugroženo

Razgovarao i snimio
Davor ŠIŠOVIĆ

Posljednjih decenija je prilično popularna jedna grana historiofografije, tzv. contrafactual history, gdje se ljudi bave odgovorom na ono, nekada prezreno, pitanje "što bi bilo da je bilo"; recimo, da je Hitler umro 1937., a naslijedio ga ratu sa Zapadom vrlo neskloni Göring. Možemo reći da je u pitanju neka varijanta virtualne igre, možda nije slučajno što vremenski korespondira s pojavom PC-a, a odgovor prvenstveno ovisi o našem shvaćanju povijesti, filozofije povijesti ako hoćete.

Mada će vam u pučkoškolskoj varijanti - rado koristim ovu Krleži omiljenu frazu - reći suprotno, svi romani koji se bave poviješću zapravo predstavljaju ispisivanje contrafactual historyja. Uključujem i one koji su proglašeni za obrasce povijesnih romana iz kojih povijest treba učiti. Kada se pojavio Rat i mir prvi su ga kritizirali tadašnji ruski vojni povjesničari, sasvim argumentirano dokazujući da Tolstoj potpuno netočno opisuje tokove nekih bitaka. No, to je zaboravljeno i da nisam naišao na tekst Isaiha Berlina o Tolstoju, nikada ništa ne bih čuo o tome.

Slučajna malvazija

Također slavni Mehmed paša Sokolović nije kao dijete odvojen od majke i odveden u janjičare, već je na islam prešao kao mladić, i to nakon iskušeničkog staža u manastiru Morača. Ali u nekakvoj općoj svijesti kao povijesne činjenice figuriraju Tolstojeva i Andrićeva verzija, dakle contrafactual history je postao služben. Upravo pučkoškolska jer domet ovog pojma ne smijemo ograničiti samo na određeni stupanj školstva, on obuhvaća i akademske visine.

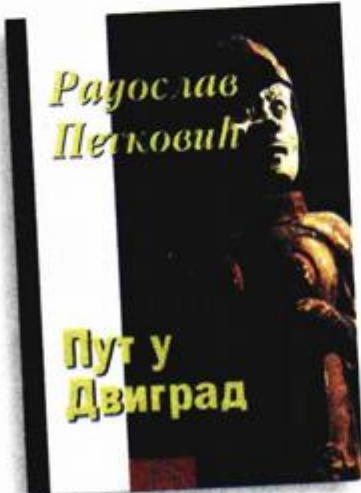
S druge strane, koliko god da se pokušavam prisjetiti kako se engleski izraz contrafactual prevodi, nikako da mi padne na pamet. Naravno, ugledni povjesničari će reći da ih to ne zanima i zaklet će se svečano da se oni samo činjenicama bave. Možda. Mada se, posebno na primjeru ovih prostora, čovjek može upitati odakle toliko različitih povijesti na temelju istog korpusa činjenica? To jest, koliko je ova, pučkoškolska ili akademska svejedno, neupitna povijest zapravo contrafactual?

- Još od "Kratkog izleta" Antuna Šoljana, Istra se u djelima tadašnje južnoslavenske književnosti pojavljuje najčešće kao nekakva tajanstvena obećana zemlja, kao

svojevrsna Arkadija; je li vam takvo što bila ideja vodilja pri pisanju "Put u Dvigrad", ali i kasnijih romana koji Istru dodiruju toliko često da u vašem slučaju to već postaje i pravilo?

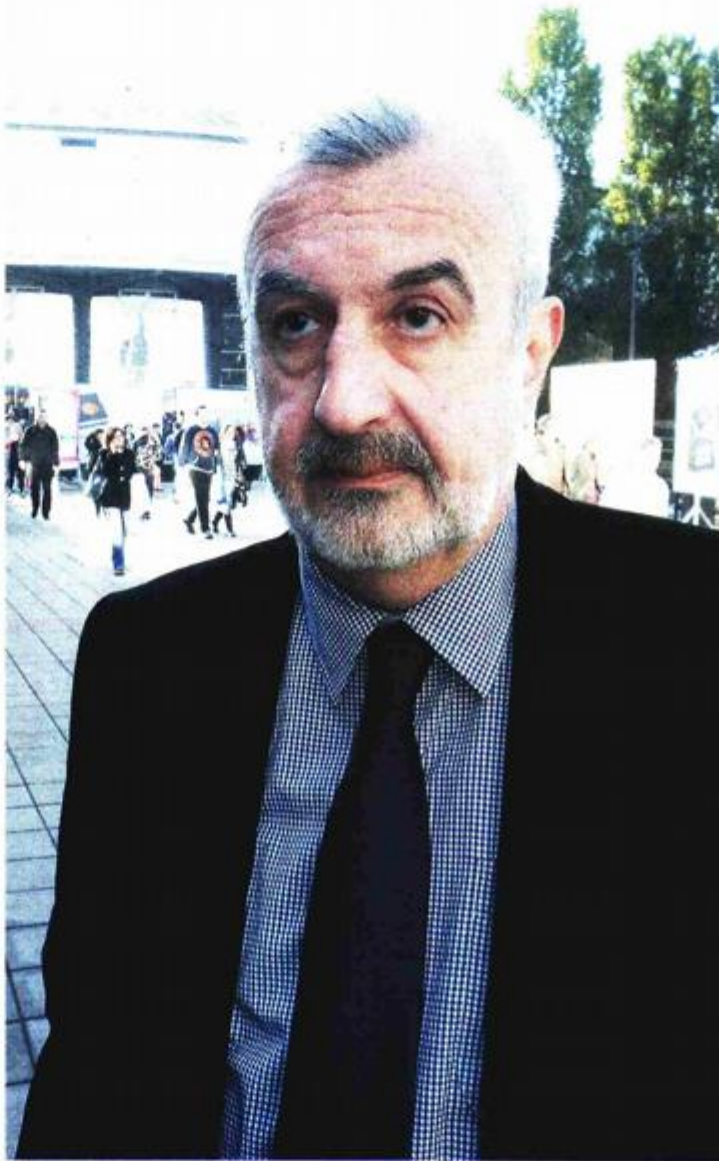
- Istra se u nekim mojim pisanjima javlja direktno i kasnije, ali se zapravo javlja mnogo češće nego što se na prvi pogled može opaziti, samo prikrivenije. Jedan primjer: moj posljednji roman, *Savršeno sećanje na smrt* zbiva se, najvećim dijelom, polovicom XV. stoljeća na Peloponezu. Ja tamo nikada nisam bio, ni onda ni sada - ako je netko slučajno taj roman pročitao, shvatit će razloge ove šale - ali opisujući te gradove prizivao sam sliku raznih istarskih gradova, njihovih ulica i trgova, graje i kretanja, načina na koji se izlazi na more tamo gdje mora ima, ili na neki vidikovac u brdima, u onim prostorima Tomizzinih romana gdje je more tako nevjerojatno daleko. Naravno da sam primio kao komplikment iznenađenje jednog uglednog bizantologa kada sam mu rekao da nikada u tim gradovima, kao što je Monemvasija, nisam bio.

A opet, stvari mogu biti čudne i slučaj je čudan fenomen. Znaete li da povjesničari vjeruju da ime vina "malvazija" upravo potječe od imena toga grada na obali Peloponeza, Monemvasije? Vino je prvo stiglo u Veneciju, koja je jedno vrijeme držala te krajeve, a kasnije postalo neka vrsta zaštitnog znaka Istre. Kroz ra-

"Put u Dvigrad", drugo izdanje

zličite jezike, različite načine izgovaranja ime se izmijenilo, a kroz razna podneblja, različito tlo, sigurno se i vino izmijenilo. Tako makar pretpostavljam, jer ono peloponesko nikada nisam probao. A to nisam ni znao dok se, zbog zahtjeva romana, Mo-

Postoji velika naracija, ali postoje bezbrojne naše male priče - Radoslav Petković

nemvasijom nisam počeo baviti.

Hoću reći, istarsko iskustvo je, istovremeno, bilo i poduka neke abecede Mediterana. No, Istra tu ima još jednu specifičnost koja je odvaja od većine drugih dijelova Mediterana, to jest tu vezu sa Srednjom Europom, taj dah Srednje Europe koji možete osjetiti u većim gradovima kao što su Pula i naravno Trst koji bi bilo neprimodno odvajati od Istre. Tako da Istra jest Mediteran osjenčan Srednjom Europom, a oba prostora će kasnije biti glavni prostori mojih knjiga. Slučajno? Kao i malvazija?

Pisac i/ili građanin

- Često ste, kada bi vas pitali kakva bi trebala biti društvena uloga pisca, odgovarali "da je ona potpuno ista kao uloga zubara ili kočničara tramvaja"... ali ste ipak aktivni u politici. Jesu li vaši književni i politički angažman kompatibilni ili kontradiktorni?

- Tu sam odvajao dvije uloge koje se mogu imati, dakle ono što je nečija profesija, u ovom slučaju pisac ili kočničar tramvaja, i uloga građanina koju svatko od nas, kao voljni ili nevoljni pripadnik jednog društva, kao državljanin jedne države ima. Htio sam reći da pisac ne mora biti angažiran i da to pitanje spada u jedan drugi spektar pitanja, dakle pitanje građanske (ne

odgovornosti. Pitanje izbora tema i problema kojima ćete se kao pisac baviti mora biti slobodno jer umjetnost ima smisla upravo u ostvarivanju prostora slobode gdje se pojam slobode ne smije identificirati s političkim značenjem toga pojma. Recimo ova: postoje tzv. velike naracije, dakle ono što se tiče velikih povijesnih događaja, ratova, revolucija u najširem smislu ove riječi, podrazumijevamo tu i tehnološke. Sve nas to na ovaj ili onaj način pogađa, mogli bismo čak reći da smo svi žrtve. Pojedinci pokušavaju biti i sudionici, bilo organizirajući se u neke skupine, bilo poput pisaca, da djeluju samostalno ili s iluzijom samostalnosti.

Pisac se ne mora svojim pisanjem angažirati, nije obavezno uključiti vlastitu naraciju u velike naracije. Pisanje može biti, kako je to Michel de Montaigne formulirao, arrièreboutique, dakle soba pozadi, skrivena, u kojoj se bavimo samo osobnim i privatnim, i to je također sloboda, i to bitna sloboda. Povjesničari skloni totalitarnijem načinu mišljenja su zato Montaignea proglašavali i osobenjakom i sebičnjakom - mada je on itekako sudjelovao u političkom životu svoga vremena, ne samo što je bio gradonačelnik Bordeauxa, već i sudionik nekih osjetljivih diplomatsko-špijunskih misija.

Ali ovim povjesničarima je smetao upravo njegov arrièreboutique

jer su oni vrlo nesebično željeli da čitav svijet funkcionira isključivo u skladu s njihovim idejama i uvjerenjima. Naravno, ako nam u susjedstvu tutnje peći Auschwitza, onda bismo morali na to reagirati, ali to ne mora značiti da obavezno o tome moramo pisati. Adorno je tvrdio da je barbarski pisati poeziju nakon Auschwitza, ali taj stav mi se čini pogrešnim. Ako bi to bilo istina, onda su tvorci Auschwitza povijesno pobijedili, postignuto je ono što su htjeli, uništena je svaka mogućnost slobode. Poezija mora imati pravo na sve teme, uključujući i ono kako se sretnu djevojka i momak mlad, što nam se čini krajnje banalnim, ali se opet divimo Petrarki, o blažen bio čas i kako već bijaše.

Dakle, postoji velika naracija, ali postoje bezbrojne naše male priče. Napokon, i moje istarsko iskustvo jest priča o odnosima velikih naracija i moje male priče: decenijama sam dolazio u Istru, onda se umiješala "velika naracija" devedesetih, sada sam opet redovan gost, za Sajam bih trebao biti već peti put u Istri tokom ove godine. Hoću reći, čovjek se pokušava nekako snaći, realizirati svoje želje i snove. Zapravo svi moji junaci pokušavaju ispričati svoju priču u okviru, a često i usprkos, velike naracije i zapravo sam se tim odnosom ponajviše bavio. Kako svojoj sudbini reći ne, da citiram posljednju rečenicu jednog svoga romana.

Multikulturalnost je projekt

- Na funkciji ste u vojvodanskom pokrajinskom sekretarijatu za kulturu, pa bi li se sa stanovišta političkog funkcionara i sa stanovišta pisca razlikovali vaši odgovori na pitanje ima li u zbivanjima i odnosima Vojvodine i Srbije sličnosti (ili bitnih razlika) sa zbivanjima i odnosima Istre i Hrvatske?

- I Vojvodina i Istra su dvije sredine, regije u kojima su se susretale, ukrštale razne kulturne, nacionalne tradicije. Uvijek treba biti svjestan da u povijesti svaki susret označava i mogućnost sukoba i, nažalost, letimičnim pregledom povijesti ustanovit ćemo da je ta mogućnost često bila itekako iskorištavana. Danas se s razlogom ističu multikulturalnost i tolerancija kao odlike, u dobroj mjeri dostignute, ali također treba biti svjestan da danas dostignuto nije zauvijek dano. I tolerancija i multikulturalnost su uvijek projekti, uvijek tome moramo težiti i razvijati i biti svjesni da, čak i kada nam se čini da smo određeno željeno stanje dostigli i postigli, ono nanovo može biti ugroženo. To su opet krave lekcije povijesti, priča o tome kako se naoko mirni, idilični predjeli mogu pretvoriti u poprišta pakla.

Mislim da i u Vojvodini i Istri - dijelom upravo zbog povijesnog iskustva - postoji većinska želja da se određene vrijednosti razvijaju i obogaćuju. Tako ti istarsko-vojvodanski susreti jesu razmjena iskustava, ali mogu imati karakter i podrške, ohrabrenja - da je ovakav put moguć i da smo obavezni na njemu ustrajati.